

Syrjäytyneet ja syrjäytyvät miehet ja lapset

MIA HEMMING

Kansanedustaja Ilkka Taipale luennoi syrjäytymisestä Suomesa Tampereen dosenttiyhdistyksen järjestämässä avoimessa luentosarjassa, jonka teemana on terveys suomalaisessa yhteiskunnassa. Taipale keskittyi yksinäisiin syrjäytyneisiin miehiin. Samaan aikaan huolta aiheuttavat eriarvoistuvat lapset sekä nuoret.

Syrjäytyminen ei suinkaan syrjäytä syrjäytyneitä yhteiskunnan ulkopuolelle niin, ettei heitä lainkaan olisi olemassa yhteiskunnalle.

”Henkirikoksista yli puolet tekee sellainen alle viiden prosentin miesryhmä, johon kuuluvat 15–54-vuotiaat työttömät ja työikäiset eläkeläiset”, Taipale aloittaa luentonsa.

Taipale kantaa huolta kolmesta prosentista suomalaisia miehiä. Tähän kurjalistoon kuuluvat mm. vangit ja asunnottomat, osa peruskoulun keskeyttäneistä, koulukodissa olleista, armeijasta karsituista ja sen keskeyttäneistä sekä pitkäaikaistyöttömistä, suurin osa huumeiden käyttäjistä ja ”umpijuopoista”, tarkkaavaisuushäiriöisistä. Sen lisäksi, että näillä miehillä on riskinä päätyä henkirikoksen tekijäksi, kuolema on leimautunut heihin muillakin tavoin.

”Nämä miehet kuolevat enenaikaisesti sairaudesta, tapaturmasta ja itsemurhasta joutuessaan.” Taipaleen tuntema oikeuslääkäri kiteytti tilanteen toteamalla, että on liikaa nuoria miehiä avauspyödyillä.

Taipaleen mukaan kukaan ei välitä heistä, koska he ovat köyhiä miehiä, syrjäytyneitä normin

mukaisesta elämästä sekä yhteisön tasavertaisesta jäsenyydestä. Puhe syrjäytymisestä on kuitenkin samalla myös harhaanjohtavaa, sillä samat miehet ovat jatkuvasti yhteiskunnallisten toimenpiteiden kohteina.

”Noin 20 000 ihmistä pyörii tämän kurjaliston ympärillä.” Nuo 20 000 ihmistä tekevät kuitenkin vain välttämättömät toimenpiteet, muuten kurjaliston olosuhteet ovat laiminlyödyt, mikä samalla tuo sen toista kautta yhteiskunnalliseen keskiöön.

”Yhteiskuntarauha järkkyy, jos tästä porukasta ei pidetä huolta.” Puhe syrjäytymisen osittaisesta harhaanjohtavuudesta saa edelleen vahvistusta, kun Taipale toteaa, että sisäasiainministeriön vetämässä sisäisen turvallisuuden ohjelmassa suurimmaksi uhaksi tavalliselle ihmiselle on todettu 30–40-vuotiaat irralliset miehet.

”Homman pistäminen kuntoon maksaisi vähemmän kuin tämän porukan aiheuttamat ja ylläpitämät sosiaaliset haitat mukaan lukien jatkuva häiriön aiheuttamisen mahdollisuus sekä sen aikaansaama uhan kokemus.”

Miten homma laitetaan kuntoon?

”Jos kohtelet hyvin jotakin porukkaa, niin vastareaktion on hyvä käytös ja toisinpäin.” Hyvin kohtelemisen korjaa tilanteita, kun taas laiminlyöminen ajan kanssa niitä pahentaa. Hyvin kohtelemista olisivat köyhyyden ja asunnottomuuden vähentäminen sekä eläkkeen myöntäminen työkyvyttömille.

Avoin talous ei tässäkään kuitenkaan ole ratkaisu köyhyyden lieventämiseksi.

”Tähän sakkiiin pitäisi kohdistaa voimakasta bismarckilaisista sosiaalipolitiikkaa.”

Järjestämällä kämppä juopoilte kuolleisuus kolmen prosentin ryhmässä saataisiin merkittävästi vähenemään.

”Asuntojonot pitää purkaa ja alkajaisiksi tulisi laittaa asunnottomille oma asuntojono, joka ensimmäiseksi puretaan. Lisäksi tarvitaan palvelu-, tuki- ja valvottuja asuntoja, sillä suuri osa tästä porukasta tarvitsee palveluja.”

Noin 200 henkilöä elää Taipaleen mukaan jätteidensä keskellä Helsingissä, ovat yksin asuvia ja vailla omaisia. Asunnosta rappukäytävään kantautuva haju vasta saa jonkun tulemaan tarkastuskäynnille. Haju rappukäytävään leviää asunnossa olevista jätteistä ja mädäntyneistä ruoista.

”Lisäksi tälle porukalle tarvittaisiin päivätoimintaa tai työtoimintaa, jokin tarkoitus elämälle, jokin tehtävä täytettäväksi.”

Lapset ja nuoret eriarvoistuvat

Lasten ja nuorten hallitusohjelma julkistettiin Helsingissä 23.10.2006. Suomalaisista lapsista ja nuorista voi suurin osa hyvin. Lasten ja nuorten eriarvoistuminen aiheuttaa kuitenkin huolta: lapsista voi karkeasti arvioida 5–10 prosenttia pahoinvoiviksi. Noin 15–20 prosentilla lapsista ja nuorista on yleistyvää pahoinvointia.

”Seuraavan hallituksen on ohjelmassaan sitouduttava konk-

reettisiin tavoitteisiin. On toimittava aktiivisesti lasten ja nuorten eriarvoistumisen sekä kasautuvan pahoinvoinnin vähentämiseksi. Pahoinvoinnin kasvu on pysäytettävä ja käännettävä laskuun”, vaativat lasten ja nuorten hallitusohjelman al-lekirjoittaneet järjestöt, viranomaiset ja muut tahot.

Lastensuojelun avo- ja sijais-huollon, erityisopetuksen ja varhaiskasvatuksen sekä lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden kysynnän kasvu on jatkunut jo pitkään. Tällä hetkellä noin viisi prosenttia ikäluokasta on lastensuojelun avohuollon piirissä.

”Saatavilla oleva tieto ja tuntu-ma lastensuojelutyöstä korostavat varhaisen puuttumisen, vanhemmuuden tukemisen, perheisiin menevän työn sekä erityisesti päihteiden käyttöä vähentävän alkoholipolitiikan tarvetta”, totesi lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula pääministerin koolle kutsumassa lasten ja nuorten hyvinvointifoorumissa 2.10.2006.

”Alkoholipolitiikan linjauksilla on suuri vaikutus lasten ja nuorten hyvinvointiin. Vanhempien alkoholinkäyttöön liittyvät ongelmat on otettava kansallisessa alkoholipolitiikassa vahvemmin esille”, muistutetaan ehdotuksessa lasten ja nuorten hallitusohjelmaksi.

Lasten ja nuorten terveyteen vaikuttavissa elämäntavoissa näkyvät yhteiskunnallisten erojen kasvu ja syrjäytymisuhat. Siten myös terveyserot ovat kasvamaan päin. Vain joka kolmas liikkuu terveytensä kannalta riittävästi ja joka viides koululainen on ylipainoinen. Terveellisellä ravitsemuksella on merkittävä rooli lasten ja nuorten kehityksessä ja ylipaino-ongelmien ehkäisyssä.

”Esimerkiksi koulun ja päivä-

hoidon ruokailuun sekä välipal-mahdollisuuksiin tulee osoittaa riittävät voimavarat”, esittää ehdotuksessa lasten ja nuorten hallitusohjelmaksi.

Yleiseen työttömyyteen nähden nuorisotyöttömyys on kaksinkertainen. Huolenaiheiden joukossa on lisäksi peruskoulun jälkeistä koulutusta vailla olevien nuorten miesten määrän lisääntyminen.

”Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten poikien suuren määrän pitäisi hälyttää toimenpiteisiin”, totesi Ilkka Taipale luennossaan syrjäytymisestä Suomessa.

Suomessa 120 000 lasta elää köyhyysrajan alapuolella. Lapsista 12 prosenttia elää köyhiksi arvioiduissa perheissä. Kymmenen viime vuoden aikana on lasten köyhyys kaksinkertaistunut. Lasten terveyden ja osallisuuden sekä vanhempien jaksamisen kannalta köyhyyteen liittyy monia riskejä. Nuorten työsäkännistä opintojen ohessa on tullut sääntö poikkeuksen sijaan ja heidän kulutusluottovelkaantumisensa on yleistynyt.

”Lasten köyhyyden vähentämiseen tarvitaan ohjelma, jossa taloudellista tukea suunnataan yksinhuoltajaperheille, alle 3-vuotiaiden lasten ja monilapsisille perheille”, todetaan ehdotuksessa lasten ja nuorten hallitusohjelmaksi.

Lasten elämässä näkyy vanhempien työelämän vaativuuden ja kilpailun lisääntyminen. Esimerkiksi ilta- ja viikonlopputyön lisääntyminen, pitkät työmatkat sekä töiden siirtyminen kotiin ja työn rasittavuus aiheuttavat ongelmia.

Kuvamaailma lasten arkisessa kasvuympäristössä on erotisoitunut ja väkivaltaistunut. Lapsen itsetunnon ja mielentervey-

den kehitykseen vaikuttaa kasvuympäristö kokonaisuutena.

Suomi muuttuu eriarvoiseksi

Ehdotuksessa lasten ja nuorten hallitusohjelmaksi esille tuodut varoitukset soveltuvat myös varoituksiksi Ilkka Taipaleen syrjäytyneiden miesten tilanteen kohdalla. Myös esille tuodut korjaavat toimenpiteet soveltuvat Ilkka Taipaleen syrjäytyneiden miesten tilanteen korjaaviksi toimenpiteiksi:

”Pidemmällä aikavälillä ongelmien ehkäisy ja varhainen puuttuminen tulevat edullisemmaksi kuin pahoinvoinnin kärjistymisen ja syrjäytyminen. Köyhyyden ja asunnottomuuden vähentäminen sekä eläkkeen myöntäminen työkyvyttömille ovat kaikki myös ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä, jotka ennalta ehkäisevät mm. yhteiskuntarauhan järkkymistä ja väkivallan lisääntymistä”, teroitti Taipale.

Lopulta lasten ja nuorten sekä miesten eriarvoistuminen istuu kokonaiskuvaan eriarvoistuvasta Suomesta:

”Suomi on kokenut 1990-luvun alun laman jälkeen sellaisen talouskasvun, jota parempaa tuskin olisi voinut odottaa. (—) Samanaikaisesti taloudellinen ja sosiaalinen eriarvoisuus on lisääntynyt, ja tulonjakoon perustuva tuloköyhyys on yleistynyt. Odottamattoman monet ovat pudonneet lyhyemmäksi tai pitemmäksi aikaa rajan alle. Eriarvoisuuden kasvu on se suuri kehityssuunta, jota hallitukset ovat haluttomia tai kyvyttömiä estämään. Valittu vero- ja sosiaalipolitiikka ovat lisänneet eriarvoisuutta”, toteaa ylijohdaja Matti Heikkilä Stake-sista alustuksessaan valtakunnallisilla sosiaali- ja terveyspolitiikan kehittämispäivillä 5.–6.4.2006.